

Profesor emeritus DIONIS EMERIK SUNKO (1922. – 2010.)

U subotu, 17. srpnja 2010. napustio nas je profesor emeritus Dionis E. Sunko, redoviti član Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, utemeljitelj cijele jedne nove znanosti u okviru organske kemije i reformator znanstvenog i nastavnog djelovanja na Sveučilištu u Zagrebu. Dionis E. Sunko rodio se u Zagrebu u rujnu 1922., gdje je i imao priliku studirati na ondašnjem Tehnološkom fakultetu na kojem je u to doba procvao znanstveni rad iz organske kemije potaknut kasnijim nobelovcem profesorom Vladimirom Prelogom. Sunko je tamo diplomirao i doktorirao 1953. disertacijom *Sinteza enantiomernih sfingina* pod mentorstvom profesora M. Proštenika.

U to je vrijeme sintetska organska kemija u Zagrebu i Hrvatskoj izuzetno napredovala istodobno na Sveučilištu i u industriji, posebice u laboratorijima farmaceutске industrije Pliva. U toj je tvrtki Sunko započeo svoju profesionalnu karijeru u razdoblju od 1946. do 1951., što je kod njega bio i jedini period u kojem je bio angažiran u industrijskim istraživanjima. Akademsku karijeru Sunko započinje 1951. postavši asistentom na Medicinskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu.

Sunkov središnji znanstveni interes u fizikalnoj organskoj kemiji započeo se nazirati već tijekom postdokorskog boravka na University of Illinois, Urbana, od 1957. do 1959., gdje se susretao s vodećim fizikalnim organskim kemičarima toga doba. Intelektualna atmosfera u krugu profesora Roberta F. Nystroma, koji je bio zaokupljen izotopnim obilježavanjem organskih molekula, potaknula je kasnije Sunkov interes za uporabu izotopnih učinaka pri razotkrivanju organskih reakcijskih mehanizama. Nakon povratka u Hrvatsku, Sunko je na Institutu Ruđer Bošković utemeljio laboratorij za fizikalnu organsku kemiju. Tamo je započeo suradnju s profesorom Stankom Borčićem, koji se također bavio proučavanjem organskih reakcijskih mehanizama. Sunko i Borčić su tako postali utemeljitelji fizikalne organske kemije ne samo u Hrvatskoj nego i u širem području Srednje Europe. Prva fizikalno-organska publikacija proizašla iz suradnje Sunko-Borčić, koja je i izazvala prilično zanimanje u znanstvenoj javnosti, predstavljala je rezultate njihovih istraživanja kinetskih izotopnih učinaka pri solvolizi ciklopropilkarbinilnih sustava. Navedena su istraživanja kasnije proširena i na kolesterilne i norbornilne sustave, u početku u suradnji s Borčićem, a kasnije s njegovim doktorandima Marijom Nikoletić, Zdenkom Majerskim i Krešimirom Humskim. Rezultati tih temeljnih istraživanja, objavljeni u nizu znanstvenih publikacija, uključeni su u revijalno izdanje u ACS Monograph za godinu 1970. Treba još spomenuti i dugogodišnju suradnju s V. J. Shinerom (Indiana University), koja je započela već 1963., a kasnije i formalizirana zajedničkim projektima u okviru američkih fondova NSF i NIH.

Istodobno, Sunko je bio i docent i izvanredni profesor na Tehnološkom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Od 1971. pa sve do umirovljenja 1992. Sunko je bio redovitim profesorom na Prirodo-

slovno-matematičkom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu, gdje je obnašao i dužnost predstojnika Zavoda za organsku kemiju i biokemiju. Na tom je zavodu Sunko nastavio istraživanja na ciklopropilkarbinilnim, 7-norbornilnim, i adamantilnim kationima, posebice u suradnji s doktorandima Mladenom Ladikom, Hrvojem Vančikom i Zlatkom Mihalićem. Njegov doprinos svjetskoj znanosti iz tog područja posebno se odnosi na nove poglede u razumijevanju fenomena hiperkonjugacije i strukture neklasičnih karbokationa. Ta su istraživanja bila metodološki raznolika, od indirektnih pristupa kinetičkim metodama pa sve do uporabe direktnih spektroskopskih metoda analiziranja karbokationa u superkiselinama.

Sunkovo zanimanje je uvijek bilo vezano uz najnovije ideje i pristupe u fizikalnoj organskoj kemiji. Razvio je brojne kontakte s vodećim znanstvenicima u svijetu. Njegovo je međunarodno djelovanje bilo prepoznatljivo, od pozvanih predavanja (Gordon Conference, Reaction Mechanism Symposium, Kimbrough International Symposium, ESOC, ESOR, WISOR) do gostujućih profesura na UCLA, USC, Indiana University, University of Southern Illinois, William & Mary College i Clarkson University.

Kao profesor na Prirodoslovno-matematičkom fakultetu Sunko je igrao izuzetnu ulogu ne samo kao nastavnik koji je utemeljio nova područja u nastavi i istraživanju, već i kao intelektualac širokih pogleda, koji se zauzimao za najviše akademske razine na Sveučilištu i koji je bio čuvar humboldtovskih sveučilišnih načela jedinstva znanosti, nastave i sveobuhvatne naobrazbe. Godine 1997. postao je profesorom emeritusom Sveučilišta u Zagrebu, a Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti tek ga je tada prepoznala i izabrala za redovitog člana.

Sunkovo društveno i javno djelovanje bilo je opsežno, od članstva u Hrvatskom kemijskom društvu (članom je postao 1946. godine, a dužnost predsjednika je obnašao u razdoblju 1968. – 1970.) Američkom kemijskom društvu od 1966., Engleskom kraljevskom kemijskom društvu od godine 1982., do članstva u redakcijama uglednih časopisa (*Journal of Physical Organic Chemistry*, *Perkin Transaction II.* i *Croatica Chemica Acta*). Od 1988. do 1992. bio je predsjednikom Hrvatskoga prirodoslovnoga društva. Za svoj rad dobio je niz uglednih priznanja, nagradu za znanost "Ruđer Bošković" (1967.), nagradu Republike Hrvatske za životno djelo (1992.) i medalju "Božo Težak" Hrvatskoga kemijskog društva (1999.).

Njegovo djelovanje u našoj akademskoj zajednici nije prestalo sve dok ga u tome nije počelo sprečavati narušeno zdravlje. Obvezao nas je, da se na svaki način i dalje zauzimamo za istinsku znanost i ljudske vrijednosti. Kao čovjeka jakog personaliteta u životu ga je uvijek vodila *lux veritatis*, a sada neka mu je *lux aeterna*.

Hrvoj Vančik